

**PREDLOG ZA
INOVIRANJE JAVNIH
POLITIKA LESKOVCA U
OBLASTI
ZAPOŠLJAVANJA
MLADIH:**

*OD DELOTVORNE JAVNE PODRŠKE
KA USPEŠNOM POZICIONIRANJU NA
TRŽIŠTU RADA*

EPuS Leskovac

Uz podršku
Fondacije za
otvoreno
društvo, Srbija

Projekat:
„EKVILIBRIJUM –
POBOLJŠANJE
POLOŽAJA
NEZAPOSLENIH
MLADIH LJUDI U
LESKOVCU“

Maj, 2013

PREDLOG ZA INOVIRANJE JAVNIH POLITIKA LESKOVCA U OBLASTI ZAPOŠLJAVANJA MLADIH:

1. Mogućnost Leskovca da odgovori na izazov zapošljavanja mladih

Leskovac **može da pobjedi** nezaposlenost mladih. Nosioци javnih politika imaju na raspolaganju neophodna sredstva da, oslanjajući se na tržišni proces, omoguće ulazak u svet rada najvećeg dela nezaposlenih mladih ljudi ove sredine. Šta više, u poređenju sa drugim lokalnim sredinama u zemlji i mnogima u Evropi, Leskovac ima i nešto što drugi nemaju, a to je: nasleđe jednog od tržišnih uporišta Evrope!

Oslanjanje na mehanizam tržišta rada omogućuje da se javne politike grada **preobrazu u istinske generatore zapošljavanja mladih**. U tom procesu donosioci odluka mogu da računaju sa lokalnom ekonomijom vrednom 35 milijardi dinara. Oni su u mogućnosti da se oslone na tražnju za radom koju profilišu potrebe 46.000 domaćinstava, 6.000 preduzetnika, 24.000 zaposlenih, 23.000 penzionera, 15.000 poljoprivrednika, 6.500 srednjoškolaca, 12.500 osnovaca, 1.700 studenata. Korišćenje praktičnih rešenja Evropske unije omogućava učenje na greškama drugih, ali i uspešno pozicioniranje Leskovca na nacionalnom i evropskom tržištu lokalnih samouprava.

Grad Leskovac, koji finansira skoro 3.000 radnih mesta, danas predstavlja najvećeg poslodavca na lokalnom tržištu rada. Donosioci odluka u mogućnosti su da slobodna radna mesta u javnom sektoru **učine istinski dostupnim** svakome ko želi da se nadmeće za posao. Time se omogućava da 9.000 nezaposlenih mladih iz Leskovca preuzme odgovornost za sopstveno konkurentsko pozicioniranje na tržištu ideja, znanja, obrazovanja, veština i sposobnosti.

Lokalna samouprava raspolaže budžetom od oko 3 milijarde dinara godišnje. Uz odgovarajuću prioritetizaciju i racionalizaciju, to je dovoljno da se pokrene ciklus podrške koji bi omogućio da svake godine 2.000 mladih ljudi uđe u svet rada na tržišno održiv način. Planirana izdvajanja iz budžeta grada za podsticanje zapošljavanja, koja za tekuću godinu iznose 80 miliona dinara, predstavljaju **značajan iskorak** u tom pravcu. Na toj osnovi moguće je osmisliti i sprovesti dugoročnu, programski utemeljenu podršku mladima kao najranjivijoj društvenoj grupi.

Danas Grad Leskovac raspolaže imovinom vrednom desetine milijardi dinara. Odgovarajućom politikom korišćenja ove imovine, donosioci odluka u mogućnosti su da **poboljšaju izgled za zaposlenje svakog** od 20.000 mladih ljudi radnog uzrasta od 15-29 godina koji žive na ovom prostoru.

Lokalna samouprava ima **veliki uticaj** na rad svih obrazovnih institucija u gradu. Korišćenje tog uticaja za prilagođavanje obrazovnog procesa zahtevima lokalnog tržišta rada, mlade Leskovca može da poštedi razočaravajućih iskustava zbog kojih je preko 3.000 njih već odustalo od traženja posla.

Grad Leskovac ima Lokalni savet za zapošljavanje, što govori da je potreba za podrškom ljudima bez posla u ovoj sredini - institucionalizovana. To pruža mogućnost za **uspostavljanje integrisanog upravljanja lokalnim javnim politikama** koje su od značaja za unapređenje zapošljavanja mladih.

2. Značaj javnih politika u oblasti zapošljavanja mladih

Javne politike, koje u suštini predstavljaju korišćenje političke moći u vođenju javnih poslova, imaju ogroman značaj u životu pojedinca i zajednice. Nezaposleni mladi Leskovca danas s pravom mogu da se zapitaju, koja bi bila njihova životna perspektiva **da nekadašnji nosioci javnih politika nisu**: onemogućili tržišnu ekspanziju Leskovca; naredili izmeštanje fabrika iz Leskovca; nametnuli organizovanje neodržive opštine Leskovac; zadužili građane Leskovca protivno njihovim javnim interesima; centralizovali javno odlučivanje na štetu Leskovca i sl.

Kao sadržaj odluka koje donose javna upravljačka tela, javne politike govore upravo o tome kako se politički programi pretaču u upravljačku praksu, određujući na taj način društveni, što znači i životni položaj pojedinca, a pre svega njegova životna očekivanja. Odluka o tome da li će ili neće Gradsko veće i

PREDLOG ZA INOVIRANJE JAVNIH POLITIKA LESKOVCA U OBLASTI ZAPOŠLJAVANJA MLADIH:

Skupština Grada Leskovca posebno sagledati grupu obeshrabrenih mladih, ili grupu mladih iz porodica u kojima niko ne radi, ili grupu mladih koji predugo čekaju na posao, ili grupu mladih sa preduzetničkim aspiracijama, ili grupu mladih sa inovativnim idejama, ili grupu najranjivijih mladih (osobe sa invaliditetom, Romi) i sl. odrediće budućnost ne samo pripadnicima tih grupa, nego i onima oko njih, i onima koji dolaze posle njih Takođe, odluka ovih upravljačkih tela o tome da li će se iz lokalnog budžeta više izdvajati za infrastrukturu, ili za podršku zapošljavanju mladih, odrediće ne samo budućnost nezaposlenih mladih, već i budućnost samog Leskovca. To isto važi i kada je reč o sadržini javnih upravljačkih odluka u svim drugim oblastima života: obrazovanju, zdravstvu, urbanizmu, sportu, kulturi. Svaka od ovih javnih politika, svojim činjenjem ili nečinjenjem, najdublje zadire u živote mladih ljudi, određujući njihova očekivanja, te privlačeći ih njihovoj lokalnoj zajednici, ili odbijajući ih od nje. **Svaka od ovih politika ima šansu da sopstveni politički program, na osnovu kojeg je dobila dozvolu od građana za korišćenje političke moći, pretoči u kvalitetnu upravljačku praksu**, u odluke koje su prilagođene trenutku i specifičnostima okruženja, u sadržaje koji mlade usmeravaju pre svega prema onome što je ispravno, pa tek onda prema svemu drugom. Da je takvih odluka bilo u proteklih 68 godina, izvesno je da mladi Leskovca nikada ne bi bili u situaciji u kojoj se danas nalaze.

Poznato je da donosioci odluka u Evropi za vođenje javnih poslova danas imaju na raspolaganju od 40 - 50% BDP-a, u zavisnosti od zemlje i tradicije. Poznato je, takođe, da **Srbija spada u zemlje sa visokim učešćem izdataka za javne poslove** u BDP (trenutno 52%), i to kako u odnosu na države članice EU (44,6%), tako i u odnosu na zemlje u tranziciji (40%). Pritom, centralni nivo vlasti u Srbiji odlučuje o upotrebi 85,7% raspoloživih sredstava, dok se o upotrebi 12%, odnosno 2,3% ovih sredstava odlučuje na lokalnom, odnosno pokrajinskom nivou vlasti. Kada je reč o upravljačkim telima Leskovca, ona za vođenje javnih poslova imaju na raspolaganju 8,6% lokalnog društvenog proizvoda.

Međutim, visok nivo javne potrošnje ne znači automatski i unapređenje stanja u zajednici. Naime, Srbija, koja ima nivo javne potrošnje od 52% BDP-a, beleži stopu nezaposlenosti mladih od 55%, pri opštoj stopi nezaposlenosti od 29,5%. Istovremeno, Bugarska, koja ima nivo javne potrošnje od 38%, beleži opštu stopu nezaposlenosti od 12,4%, uz stopu nezaposlenosti mladih od 29%. Slična situacija je i u nekim drugim uporedivim zemljama, poput Rumunije, Slovačke itd. U samoj Evropskoj uniji, gde je nivo javne potrošnje tekođe niži nego u Srbiji, stopa nezaposlenosti mladih iznosi 16%, pri opštoj stopi nezaposlenosti od 10,9%. To znači da je za zajednicu važnije **kakve su njene javne politike**, nego kolika su sredstva kojima one raspolazu. Pritom, ono što važi za nacionalne javne politike, važi i za njihove lokalne pandane.

Dobre javne politike su od suštinske važnosti, zato što omogućuju mladima efikasan prelazak iz škole na posao. One govore o spremnosti zajednice da se nadmeće za mlade u konkurenciji sa drugim zajednicama, u konkurenciji koja danas ima globalni karakter. One, baveći se unapređenjem zapošljavanja mladih, pristupaju mladima kao najvećem razvojnom potencijalu zajednice, a ne kao njenom najvećem razvojnom problemu. One jačaju kapacitete mladih za uspešno pozicioniranje na tržištu rada. One im pomažu da slobodno iskažu radni potencijal koji su stekli rođenjem i izgradili obrazujući se i vaspitavajući se. One ih ohrabruju da ispolje sklonosti koje sa sobom nosi mladost, kao razdoblje života u kome pojedinac ima posebnu želju da se nadmeće, da preuzima rizik, da mašta i stvara ideje. One im pružaju mogućnost da steknu radno iskustvo u ambijentu koji ih neće izlagati rizicima od nespremnosti za nadmetanje sa iskusnima. One ih štite od monopolisanja radnih mesta, sive ekonomije, deformacija na tržištu rada, neprincipijelnih uticaja u nadmetanju za radno mesto.

Dobro upravljanje javnim politikama je suštinski važno, zato što pruža svakom mladom čoveku jednako slobodan pristup tržištu rada i merama podrške koje upravljačka tela realizuju. Ono omogućava mladima da uzmu neposredno učešće u kreiranju ambijenta u kome se radno dokazuju. Ono poboljšava izgleda za zapošljavanje i osobama sa invaliditetom (7% lokalne populacije) i pripadnicima manjinskih

PREDLOG ZA INOVIRANJE JAVNIH POLITIKA LESKOVCA U OBLASTI ZAPOŠLJAVANJA MLADIH:

zajednica, posebno Roma (12% lokalne populacije) i svim drugim ranjivim grupama. Ono povezuje uticaje svih aktualnih javnih politika u pružanju podrške mladima, omogućujući zadovoljenje ne samo njihovih potreba za preduzetničkim dokazivanjem i radom, već i za stanom, za stručnim usavršavanjem, za doživljavanjem osećaja pripadnosti zajednici, za kulturnim sadržajima itd. Ono je, pre svega i iznad svega, odgovorno upravljanje javnim poslovima. Ono mladima omogućava da imaju svoje sopstvene poslovne i životne planove. Ono ne pokušava da živi živote mladih ljudi zapošljavajući ih, već im stvara **uslove za samozapošljavanje i njihovo samostalno bitisanje u svetu rada.**

3. Priroda izazova sa kojim su suočeni donosioci odluka u Leskovcu

Kao samonikli lider tržišnog napretka u zemlji, Leskovac je između dva svetska rata, u uslovima najveće ekonomske krize koju svet pamti (1929-1939), imao **350 zaposlenih na 1.000 stanovnika.** Kao jedna od opština netržišnog (političkog) društva stvorenog 1945. godine, najviše što je Leskovac uspeo da postigne na planu zaposlenosti, to su 262 zaposlena na 1.000 stanovnika (1988. godine). Danas, nakon 68 godina pripadnosti takvom društvu, Leskovac ima 168 zaposlenih na 1.000 stanovnika, uz stopu nezaposlenosti mladih od 72% i opštu stopu lokalne nezaposlenosti od 48,9%.

Sa svoje strane, to govori da su nosioci javnih politika Leskovca u oblasti zapošljavanja mladih suočeni sa izazovom koji pre svega i iznad svega ima **političku**, pa tek onda ekonomsku, sociološku ili neku drugu prirodu. Leskovac je počeo razvojno da stagnira, a potom i da nazaduje od trenutka kada su javna upravljačka tela prisvojila ulogu tržišta kao najefikasnijeg mehanizma za raspoređivanje, razmeštanje i raspodelu ekonomskih resursa jednog društva.

Suština onoga što je učinjeno je da su **tržišna pravila, koja podstiču svakog, ne vredajući osećaj za pravdu nikog**, zamenjena političkim pravilima, koja jedino što mogu to je da podstiču jedne, a destimulišu druge, tj. da ekonomsku nepravdu sprovode kao političku pravdu. U tom procesu su ekonomski nezavisne teritorijalne grupe poput Leskovca podvrgnute hirovitim interesima političke centralizacije, na štetu i lokalne i nacionalne zajednice. Lokalne fabrike, koje su između dva svetska rata stvarane po merilima svetskih ekonomskih standarda, dislocirane su iz Leskovca po merilima proizvoljnih, dnevno-političkih interesa. Proces zapošljavanja, koji je od Leskovca stvorio jedno od uporišta evropskog tržišta rada i priliku za radno dokazivanje najboljih koje je Evropa imala, pretvoren je u proces rangiranja politički najpodobnijih kandidata. Sam Leskovac, koji predstavlja viševekovno tržišno mesto, pretvoren je u jednu od političkih filijala za distribuciju političkih investicija.

U takvoj društvenoj situaciji, kada je na delu mehanizam političkog dogovaranja, a ne mehanizam ekonomske konkurencije – prvo stradaju najkonkurentniji, pa potom i svi ostali. Na primeru Leskovca i Srbije, to je više nego očigledno. Po nivou zaposlenosti, Leskovac se danas nalazi tamo gde je bio početkom prošlog veka, a Srbija, sa 239 zaposlenih na 1.000 stanovnika - tamo gde je bila 60 - tih godina prošlog veka. U međuvremenu je **ceo svet, uključujući Rusiju i Kinu, prihvatio tržišni mehanizam** kao ishodište svega što donosi održivi napredak zajednice.

Ono što je ključno u svemu tome, to je da su lokalni donosioci odluka danas u poziciji da poboljšaju izgleda za zapošljavanje svakog mladog čoveka ove sredine, **ne čekajući reformisanje celokupnog društvenog sistema Srbije.** Šta više, od njihove političke volje presudno zavisi hoće li mladi Leskovca dobiti uslove za zapošljavanje kakve zaslužuju da imaju, kakve bi trebalo da imaju i kakve realno mogu da imaju. Svakako, prvi, osnovni i najvažniji uslov za to je da odluke lokalnih javnih upravljačkih tela, dakle lokalne političke odluke idu u susret političkoj reafirmaciji tržišta.

PREDLOG ZA INOVIRANJE JAVNIH POLITIKA LESKOVCA U OBLASTI ZAPOŠLJAVANJA MLADIH:

4. Predlog praktičnih rešenja za unapređenje zapošljavanja mladih u Leskovcu

A) Iskorak Leskovca u pravcu oslobađanja radnih potencijala mladih trebalo bi da se zasniva na **nekoliko postulata:**

- **Preuzimanje odgovornosti lokalne zajednice za sudbinu zapošljavanja mladih.** Očigledno je. Da se moglo uraditi nešto ozbiljnije na ovom planu upotrebom samo centralnog nivoa političke moći, to bi se sasvim sigurno i uradilo u prethodnih 68 godina upravljačke prakse Leskovca i Srbije. Međutim, to se nije desilo. Leskovac danas ima 23.000 nezaposlenih, gde mladi čine više od 40% i što je trend koji se iz dana u dan pogoršava. Zbog toga, nedavna odluka da se lokalna upravljačka tela suoče sa izazovom zapošljavanja u Leskovcu, te da se izdvajanjem iz budžeta Grada finansijski podrži unapređenje lokalnog zapošljavanja sa 80 miliona dinara u 2013. godini, može i treba da predstavlja istinsku prekretnicu u rešavanju ovog pitanja.
- **Definisanje i sprovođenje strateškog odgovora lokalne samouprave na izazov zapošljavanja mladih.** Očito je da su upravljačka tela Leskovca suočena sa gorućim izazovom zapošljavanja mladih u okolnostima kada mladi predstavljaju deficitarni resurs u zemlji i u svetu i kada se bolje stojeće sredine trude da ih privuku i zadrže na sijaset načina. Činjenica da je za poslednjih 9 godina broj stanovnika u Leskovcu smanjen za skoro 14.000, tj. da odavde svaki dan ode po jedna četvoročlana porodica – to više nego rečito pokazuje. Bez odgovarajuće strategije, nemoguće je stvoriti iole konkurentne uslove, kada je reč o privlačenju mladih da sopstvenu egzistenciju vežu za Leskovac. Bez postojanja jedne takve strategije, lokalni akcioni planovi zapošljavanja, čak i pod pretpostavkom da se u potpunosti ostvaruju, predstavljaju akcije za koje važi pravilo da “Kada se ne zna krajnji cilj, svaki put je dobar”.
- **Pružanje hitnog, vidljivog i uverljivog dokaza mladima da je njihova lokalna zajednica u stanju da poboljša njihove izgleda za zaposlenje.** Izvesno je da ne postoji apsolutno ništa što bi moglo da opravda činjenicu da danas u Leskovcu nezaposleni mladi ljudi čine preko 40% lokalne nezaposlenosti, a svega 15% lokalne populacije. Stoga se pred nosiocima lokalnih javnih politika, sve jedno o kome da je reč, više ne postavlja pitanje šta su odlučili, već šta su učinili za njih. Sa svoje strane, to bi trebalo da podrazumeva sprovođenje posebnog lokalnog programa mera za podršku nezaposlenim mladim ljudima u kvalitetnom, a ne bilo kakvom zapošljavanju. Na taj način, lokalna zajednica bi podržala mlade u onome što je odavno sistemski proterano sa ovih prostora kao nepoželjno i tegobno, ali što ih svakako očekuje gde god da odu i što jedino može da donese održivu budućnost i njima i svima oko njih, a to je: zapošljavanje po pravilima konkurencije.

B) **Koncept strateških rešenja** javnih politika Leskovca u oblasti zapošljavanja mladih trebalo bi da sadrže sledeće elemente:

- **Vizija**
 - **Vrednosti**
 - ✓ Tržišna orijentacija,
 - ✓ Razvojni pristup mladima,
 - ✓ Međugeneracijska solidarnost,
 - ✓ Suočavanje s najvećim izazovima.
 - **Svrha:** Podržati svakog nezaposlenog mladog čoveka u Leskovcu da razvije održivu konkurentsku prednost na lokalnom tržištu rada.
 - **Glavni izazovi**

PREDLOG ZA INOVIRANJE JAVNIH POLITIKA LESKOVCA U OBLASTI ZAPOŠLJAVANJA MLADIH:

- ✓ Izgraditi lokalne strukture koje podržavaju sklonost mladih da se nadmeću, da rizikuju, da budu inovativni.
- ✓ Omogućiti mladima da preuzmu odgovornost za korišćenje sopstvenog radnog potencijala.
- ✓ Podržati ulazak mladih u svet rada na način koji će biti u interesu svakog člana lokalne zajednice.
- ✓ Postati lider u pružanju lokalne podrške mladima.
- **Misija:** Javna upravljačka tela Leskovca delotvorno podržavaju nezaposlene mlade ljude za održivi ulazak u svet rada, uz efikasno korišćenje javnih sredstava i potpunije zadovoljenje potreba svih članova lokalne zajednice.
- **Principi ponašanja** nosioca javnih politika Leskovca u oblasti zapošljavanja mladih:
 - “Mladi su najvažniji”;
 - “Niko ne zna dok mu tržište ne kaže”;
 - “Svi za mlade, mladi za sve”;
 - “Sve što je dobro za dobro upravljanje, dobro je i za mlade”.
- **Strateški ciljevi** javnih politika Leskovca u oblasti zapošljavanja mladih:
 - Ostvariti sadejstvo odgovarajućih javnih politika u procesu upravljanja njihovim funkcijama;
 - Izgraditi sigurno i podržavajuće lokalno okruženje za održivi ulazak mladih u svet rada;
 - Uspostaviti lokalne strukture koje odgovaraju na potrebe mladih za uspešnim pozicioniranjem na tržištu rada;
 - Obezbediti konstantno povećanje pristupa mladih javnim uslugama koje su od značaja za razvoj njihovih konkurentskih prednosti na tržištu rada.

C) **Koncept programskih rešenja** javnih politika Leskovca u oblasti zapošljavanja mladih trebalo bi da sadrže sledeće elemente:

- **Fond za unapređenje zapošljavanja mladih grada Leskovca**, kao efikasan finansijski instrument za pružanje konkretne, garantovane i predvidljive podrške nezaposlenim mladim ljudima koji žive na ovom području.
 - **Ciljevi** Fonda:
 - ✓ Koncentrisati finansijska sredstava;
 - ✓ Finansirati izgradnju i funkcionisanje lokalnog sistema podrške nezaposlenim mladim ljudima;
 - ✓ Usredsrediti se na rezultate u poboljšanju izgleda za zapošljavanje mladih;
 - ✓ Ustanoviti osnov za uspostavljanje finansijskih aranžmana sa nacionalnim i evropskim fondovima.
 - **Početni kapital** Fonda:
 - ✓ **Opcija 1:** Početni kapital Fonda utvrđuje se u odnosu na budžet grada Leskovca, i to u procentualnom iznosu koji je jednak učešću mladih radnog uzrasta od 15-29 godina u lokalnoj populaciji (15%);
 - ✓ **Opcija 2:** Početni kapital Fonda utvrđuje se u odnosu na ukupna izdvajanja zajednice za podršku zapošljavanju, i to u procentualnom iznosu koji je jednak učešću mladih u lokalnoj nezaposlenosti (40%).
 - **Izvori** sredstava za funkcionisanje Fonda:
 - ✓ Budžet Grada,
 - ✓ Prodaja imobilisane lokalne javne imovine,
 - ✓ Donacije,

PREDLOG ZA INOVIRANJE JAVNIH POLITIKA LESKOVCA U OBLASTI ZAPOSŁJAVANJA MLADIH:

- ✓ Racionalizacija i uštede u lokalnom javnom sektoru (1% ušteda u budžetu Grada iznosi 30 miliona dinara, što je 37,5% lokalne podrške unapređenju zapošljavanja u 2013. godini),
 - ✓ Aranžmani sa nacionalnim Fondovima,
 - ✓ Aranžmani sa Fondovima EU,
 - ✓ Aranžmani sa korisnicima otpremnina,
 - ✓ Članarine,
 - ✓ Lokalna sponzorstva.
- **Kriterijumi i procedure** za raspodelu sredstava:
- ✓ Radi postizanja maksimalnih efekata sa raspoloživim sredstvima, a imajući u vidu rezultate zemalja koje imaju veliko iskustvo u pružanju ovakvih vidova podrške, sredstva Fonda treba da se raspodeljuju **u skladu sa učešćem identifikovanih posebnih grupa** u ukupnoj nezaposlenosti mladih (npr. preduzetnički orijentisani – 20%; obeshrabreni – 20%; nezaposleni iz porodica gde ne radi niko – 10%; nezaposleni koji čekaju na posao preko 2 godine – 15%; nezaposleni koji čekaju na posao više od godinu dana – 10%; nezaposlene osobe sa invaliditetom – 5%; nezaposleni Romi – 10%; ostali – 10%).
 - ✓ Sredstva treba da se dodeljuju **na projektnom principu** u okviru javnog poziva koji bi podrazumevao unapred definisane kriterijume i procedure za učešće, punu transparentnost u svim fazama realizacije programa, uz obavezno obrazloženje odluka za svaki projekat sa kojim se učestvuje na konkursu.
 - ✓ Jedan od najvažnijih kriterijuma koji bi trebalo da se primenjuje u vrednovanju projekata, to je kriterijum **aktiviranja objekata propale privatizacije i imobilisanih objekata u svojini grada**, gde stoji neiskorišćeno na desetine hiljada m² poslovnog prostora.
 - ✓ Kao jedan od kriterijuma, mada ne sa najvećim uticajem u sistemu ponderisanja koji bi se primenjivao, trebalo bi prihvatiti i kriterijum sopstvenog učešća. U Leskovcu danas postoji ogroman neiskorišćen ili nedovoljno iskorišćen stambeni i poslovni prostor, koji bez ikakvih, ili sa malim ulaganjima, može da se stavi u funkciju javnih politika u oblasti zapošljavanja. Korišćenje pozicije “free-lancer”-a, ili mogućnosti organizovanja rada u kući, što je trend u razvijenim zemljama zasnovan na mogućnostima elektronskog povezivanja učesnika radnog procesa, otvara izuzetne mogućnosti za **aktiviranje postojećeg građevinskog fonda u privatnom vlasništvu** (Samo u Leskovcu broj stambenih jedinica nadmašuje broj domaćinstava za skoro 20%).
- **Vaučerski sistem** finansijske podrške samozapošljavanju i zapošljavanju mladih: Sredstva Fonda najvećim delom treba da se koriste za isplatu vaučera koje novoosnovane ili uključujuće organizacije mladih “prihoduju” pružajući usluge i/ili određene proizvode lokalnim domaćinstvima i preduzetnicima na tržišnoj osnovi. Ovome treba da prethodi izdavanje i **besplatna podela vaučera** domaćinstvima i preduzetnicima, kako bi članovi lokalne zajednice mogli da se, sa svojim potrebama, slobodno pojave na strani tražnje za uslugama mladih. U identifikovanju i zadovoljavanju ovih potreba, koje se plaćaju vaučerima, **mladi treba da odgovore nadmećući se između sebe za naklonost klijenata i prihodujući vaučere** u skladu sa svojom sposobnošću, inventivnošću, umešnošću, spremnošću da se usavršavaju i sl. Na taj način, čitav proces podrške počinje i završava se u granicama lokalne zajednice, uz multiplicirajuće efekte u zadovoljavanju svih njenih članova, a pre svega uz istinsko uključivanje u svet rada na tržišno održivi način prve generacije mladih Leskovca i Srbije posle 1945. godine. S jedne strane, svaki od mladih ima šansu da se uključi u svet rada u skladu sa sopstvenim mogućnostima, kao i da **napreduje u zavisnosti od lične spremnosti** da se usavršava i

PREDLOG ZA INOVIRANJE JAVNIH POLITIKA LESKOVCA U OBLASTI ZAPOŠLJAVANJA MLADIH:

osamostaljuje uz podršku mentora. S druge strane, **svaki građanin kao član lokalne zajednice**, pre svega u svojstvu člana domaćinstva ili preduzetnika, dobija mogućnost da zadovolji svoje potrebe za onim što mu je zaista potrebno, a što nije mogao da ima iz različitih razloga (npr. učenje stranih jezika, poznavanje rada na računaru, pomoć u kući, popravku kućnih aparata, određene usluge stomatologa ili lekara, dizajnerska rešenja, marketing strategiju, istraživanje tržišta, razne konsultantske usluge – jednom rečju sve ono što mogu da ponude mladi koji se nalaze na lokalnom tržištu rada). Pritom, platežno sposobna tražnja koja bi se realizovala posredstvom vaučera u lokalnoj ekonomiji, ne bi vršila inflatorni pritisak, zato što bi bila vezana za realne izvore Fonda za unapređenje zapošljavanja.

- **Lokalno tržište rada za mlade**, čije organizovanje treba da predstavlja optimalan odgovor lokalnih javnih politika na izazov zapošljavanja mladih u uslovima krajnje segmentacije postojećeg tržišta rada, krutih zakonskih propisa koji regulišu radne odnose, velikog učešća sive ekonomije i sl. Organizovanjem ovog tržišta, u skladu sa potrebama i radnim mogućnostima mladih, **dolazi do formiranja “omladinske poslovne lige”**, gde se mladima omogućava da steknu neophodno radno iskustvo uz kvalitetnu mentorsku podršku i bez izlaganja rizicima sa kojima nisu spremni da se suoče u početnoj fazi korišćenja sopstvenih radnih potencijala.
- **Razvoj sektora socijalnog preduzetništva i kreativne i inovativne ekonomije**, što predstavlja najveću neiskorišćenu šansu Leskovca i Srbije u pružanju adekvatnog odgovora na izazov zapošljavanja mladih. Mereno prosečnim evropskim dostignućima u oblasti socijalnog preduzetništva, u Leskovcu bi najmanje 2.500, a u Srbiji preko 200.000 ljudi, moglo i trebalo da radi u ovom sektoru, koji je podjednako atraktivan i za gradska i za seoska naseljena mesta. Međutim, to se ne koristi, tako da lokalni sektor socijalnog preduzetništva okuplja svega nekoliko desetina zaposlenih. Sa svoje strane, postojeći **zakonski okvir pruža neophodnu osnovu** za iskorak Leskovca u tom pravcu, a pre svega: Zakon o udruženjima građana, koji organizacijama dopušta mogućnost bavljenja privrednom delatnošću; Zakon o zadrugama, koji dopušta mogućnost zadružnog organizovanja u svim oblastima rada, uključujući i zdravstvo; Zakon o zapošljavanju osoba sa invaliditetom, koji po prvi put uvodi u našu društvenu praksu pojam socijalnog preduzeća; Zakon o socijalnim preduzećima, koji se nalazi u proceduri za usvajanje. Korišćenjem ovog zakonskog okvira, uz oslanjanje na primere dobre evropske prakse, moguće je u veoma kratkom roku u Leskovcu osnovati 400-500 raznih “juniorskih” organizacija ovog tipa, kojima bi bilo zajedničko to što njihova funkcija cilja ne bi bio profit, već doprinos javnom interesu, pre svega zapošljavanju. Kada je reč o zapošljavanju u kreativnoj, odnosno inovativnoj ekonomiji, mogućnosti za unapređenje zapošljavanja u ovom sektoru praktično su neograničene. Jezgra tih mogućnosti danas čine visokoškolske (Tehnološki fakultet, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Visoka poslovna škola za tekstil) i inovativne (Naučno-tehnološki park) institucije koje postoje u gradu, ali i veliki broj mladih inovatora i preduzetnika koji pronalaze način da plasiraju svoje ideje na globalnom tržištu ideja.

D) Koraci u utvrđivanju i sprovođenju Lokalnog programa zapošljavanja 2000 mladih:

Korak 1: Uspostavljanje poverenja

- ✓ Osnivanje Fonda grada Leskovca za unapređenje zapošljavanja mladih sa početnim kapitalom od 450 miliona dinara (15% sadašnjeg budžeta grada, što odgovara sadašnjem učešću radno aktivnih mladih u lokalnoj populaciji; iznos omogućuje da 2.000 korisnika tokom godine dobija mesečnu podršku u prosečnom iznosu od 18.750 dinara).

PREDLOG ZA INOVIRANJE JAVNIH POLITIKA LESKOVCA U OBLASTI ZAPOŠLJAVANJA MLADIH:

- ✓ Ugovaranje aranžmana sa centralnim vlastima o podršci za 2.000 korisnika u prosečnom mesečnom iznosu od 13.250 dinara po korisniku (ukupno 265 miliona dinara na godišnjem nivou).
- ✓ Realno je: Ugovaranje značajnog aranžmana sa evropskim fondovima i donatorima o uključivanju u realizaciju ovog inovativnog pristupa zapošljavanju mladih.

Korak 2: **Dogovor sa mladima**

- ✓ Utvrđivanje dugoročnih potreba za podrškom,
- ✓ Identifikovanje osnovnih ciljnih grupa,
- ✓ Predstavljanje i usaglašavanje namera,

Korak 3: **Organizovanje lokalnog tržišta rada za mlade**

- ✓ Utvrđivanje kriterijuma i procedura za odlučivanje i raspisivanje javnog poziva,
- ✓ Priprema potencijalnih korisnika za učešće u programu,
- ✓ Organizovanje stručne podrške za obradu projektnih ideja,
- ✓ Formiranje informacionog centra,
- ✓ Upoznavanje lokalne zajednice sa vaučerskim sistemom podrške i podela vaučera,
- ✓ Ugovaranje aranžmana sa zainteresovanim firmama iz privatnog sektora
- ✓ Formiranje mentorskih timova na principu socijalnog preduzetništva

Korak 4: **Izgradnja konkurentske prednosti**

- ✓ Osnivanje i funkcionisanje “juniorskih” organizacija (udruženja građana, zadruge, socijalna preduzeća) uz fiksnu mesečnu finansijsku podršku po korisniku od 18.750 dinara i varijabilnu podršku u skladu sa “zaradenim” vaučerima kroz međusobno nadmetanje u zadovoljavanju potreba članova lokalne zajednice – vlasnika vaučera).
- ✓ Realizacija aranžmana sa uključujućim organizacijama iz privatnog sektora, pre svega onim koje su zainteresovane za uključivanje mladih u proces inoviranja svog poslovanja, uz maksimalnu mesečnu finansijsku podršku od 32.000 dinara po korisniku,
- ✓ Organizovanje mentorske podrške,

Korak 5: **Preuzimanje odgovornosti**

- ✓ Uspostavljanje mehanizma podrške za ulazak uspešnih projekata u standardan režim poslovanja,
- ✓ Uključivanje nedovoljno uspešnih korisnika u programe dodatnog osposobljavanja,
- ✓ Aktiviranje postojećih i uključivanje u sistem podrške novih aranžmana sa fondovima EU i donatorima.

Korak 6: **Kontinuirano unapređenje**

- ✓ Priprema novog ciklusa podrške,
- ✓ Preduzimanje korektivnih mera u skladu sa naučenim lekcijama i novim saznanjima.

E) **Koristi** od sprovođenja predloženih rešenja:

- Stvaranje konkurentnih životnih uslova mladima,
- Usredsređivanje na rezultate u sektoru realne ekonomije,
- Suzbijanje protekcionizma u zapošljavanju,
- Okupljanje oko univerzalnih vrednosti koje izražavaju trajni interes lokalne zajednice,
- Povećanje zapošljivosti i zapošljavanja mladih kao najranjivije društvene grupe,
- Aktiviranje investicija uloženi u ljude, koje ako se ne koriste nepovratno propadaju,
- Unapređenje funkcionisanja lokalnog tržišta rada,

PREDLOG ZA INOVIRANJE JAVNIH POLITIKA LESKOVCA U OBLASTI ZAPOSŁJAVANJA MLADIH:

- Potpunije zadovoljenje potreba članova lokalne zajednice,
- Izgradnja lokalnog modela podrške koji može da se iskoristi za unapređenje zapošljavanja drugih ciljnih grupa (nezaposleni stariji, zaposleni u javnom sektoru koji će doći pod udar racionalizacije),
- Afirmacija reformskih potencijala lokalnog nivoa odlučivanja.